

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'Ї В ЯКІЙ ВИХОВУЄТЬСЯ
ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Виконав: студентка 2 курсу 213М групи
Спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітньо-професійної (наукової) програми
«Логопедія»
Думинець Наталія Сергіївна

Керівник: к. пед. н., доцентка Ільїна Н.В.
Рецензентка: вчитель-логопед І категорії
Херсонського закладу дошкільної освіти №9
комбінованого типу Херсонської міської ради
Мурашко О.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ СІМ'Ї, В ЯКІЙ ВИХОВУЄТЬСЯ ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями мовлення.....	8
1.2. Характеристика змісту логопедичного супроводу сімей, в яких виховуються діти з порушеннями мовленнєвого розвитку.....	13
1.3. Вплив дитячо-батьківських стосунків на процеси мовленнєвого розвитку дитини.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БАТЬКІВ ТА ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО СПІВПРАЦІ ЛОГОПЕДОМ.....	28
2.1. Організація та методика проведення констатувального експерименту.....	28
2.2. Зміст програми та особливості формування достатнього рівня обізнаності батьків в логопедичній галузі.....	32
2.3. Аналіз та узагальнення результатів формувальної частини експерименту.....	37
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ	43
ЛІТЕРАТУРИ.....	47

ДОДАТКИ.....	47
Додаток А.....	50
Додаток Б.....	52
Додаток В.....	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Загальні тенденції вдосконалення спеціальної освіти в останні роки істотно змінили підходи до виховання та навчання дитини із порушеннями мовлення різної тяжкості та походження. Це обумовлено як поліпшенням методів, форм, методик освіти, так і збільшенням впливу гуманістичного та індивідуального підходів на весь процес взаємодії з «особливою» дитиною та батьками або особами, які їх замінюють. Звертаючи увагу на постійне удосконалення процесу корекції мовленнєвих розладів у дітей, одним із найважливіших напрямків роботи можна вважати організацію співпраці з батьками дітей вище зазначеного контингенту.

Розглядаючи логопедичну роботу у комплексі взаємодопомоги між особами, що приймають участь в освітньо-виховному процесі. Робота логопеда із батьками, як теоретична, так і практична проблема отримує не достатньо уваги. На нашу думку це обумовлено особливостями батьківського ставлення та усвідомлення батьківської ролі, з організацією роботи із батьками, що потребує розробки та удосконалення методів та форм її впровадження.

Значення сімейного інституту, як найближчого першого постійного соціального оточення у житті дитини особливо зростає у випадку наявності порушень її розвитку. Проте система роботи з батьками, які виховують дітей із недоліками мовленнєвої діяльності, що існує на сьогоднішній день, не задовольняє підвищені освітні вимоги суспільства до нового покоління. Єдина системи обліку дітей групи ризику та дітей з вадами мовленнєвого розвитку відсутня, а інформаційні дані щодо нормотипового розвитку мовлення дітей різняться. Також можна спостерігати недосконалість взаємодії між фахівцями освітньої системи та системи охорони здоров'я,

відсутність єдиного координаційного центру психо-, лого- та педагогічного супроводу дитини. Все це призводить до втрати корекційного потенціалу родини. Перш за все у даному контексті йдеться про необхідність активної взаємодії фахівців та сім'ї під час здійснення логопедичної роботи та підвищення рівня логопедичних компетентностей батьків.

Дослідженнями Є. Козлової, І. Мамайчук, О. Мастюкової, О. Половинкіної, О. Стребелевої та іншими вченими доведено доцільність корекційної роботи в умовах тих сімей, що мають дітей з порушеннями розвитку мовленнєвої діяльності. Це відповідає сучасним стратегічним напрямам наукового пошуку, що зміщується до більш активної позиції фахівця логопеда у відношенні до такого напрямку взаємодії з батьками, як логопедичний супровід таких (С. Конопляста, М. Малофсеєв, Ю. Разнікова, В. Синьов, В. Тарасун, Г. Чиркіна, М. Шеремет).

Проблема системної логопедичної допомоги сім'ям в яких виховуються діти з недоліками мовленнєвої діяльності, залишається в Україні за межами наукового інтересу і на сьогодні розроблена недостатньо. Тобто, можна стверджувати наступне: логопедичний супровід батьків, як самостійний напрям – не розглядається.

Актуальність проблеми логопедичного супроводу сімей, що виховують дітей з особливостями мовленнєвої діяльності, визначається розбіжностями між наступним:

- новими соціально-економічними умовами, сучасними соціальними пріоритетами гуманістичної направленості виховання особистості, як члена родини, колективу й соціуму взагалі та відставанням відтворення цих процесів у змісті логопедичної допомоги;

- необхідністю раннього втручання логопеда у формування мовленнєвих процесів дитини та недостатністю участі сім'ї у корекційно-освітньому процесі;

– динамікою розвитку сучасного суспільства та недостатністю варіативних корекційних психолого-педагогічних технологій забезпечення підвищення рівня знань батьків у логопедичній галузі.

Актуальність зазначеної проблеми, її недостатня теоретична та практична розробленість зумовили необхідність здійснення дослідження на тему «Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану та теми науково-дослідної роботи кафедри спеціальної освіти Херсонського державного університету.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять висновки й положення вітчизняних та закордонних науковців з теми, яка досліджувалась; ідеї сучасних концепцій спеціальної освіти та нових логопедичних технологій.

Мета дослідження: розкрити сутність та значення логопедичного супроводу сімей шляхом розробки та практичної реалізації комплексної програми підвищення логопедичних компетентностей батьків.

Для досягнення зазначеної мети було визначено наступні *завдання*:

1. Виконати аналіз проблеми у теорії та практиці загальної, спеціальної педагогіки та логопедичної галузі.
2. Розробити діагностичну модель вивчення впливу батьків на розвиток мовленнєвих процесів дітей із недоліками мовлення.
3. Визначити наявний рівень логопедичних знань у батьків, які виховують дітей зазначеної категорії, та сприяти його підвищенню.
4. Обґрунтувати значення, розробити та експериментально апробувати комплексну програму системи логопедичного супроводу сімей, яка спрямована на підвищення логопедичних компетентностей батьків.

Об'єкт дослідження: процес співпраці логопеда з батьками під час корекції порушень мовлення у дитини з недоліками мовлення.

Предмет дослідження: логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення.

Для того, щоб досягнути поставленої мети, а також вирішити завдання нами були використані наступні *методи дослідження:*

– *теоретичні:* аналіз та узагальнення науково-теоретичних джерел у галузі загальної та корекційної педагогіки, загальної та спеціальної психології для визначення теоретико-методологічних засад дослідження, стану розробленості проблеми в сучасній дефектології та перспективних напрямів її вирішення;

– *емпіричні:* спостереження, анкетування, аналіз медичної та педагогічної документації, бесід, опитування батьків, логопедів, вивчення результатів тестів, педагогічний експеримент констатувального та формувального характеру, який проводився з метою вивчення рівня логопедичних компетентностей у батьків та перевірки ефективності розробленої комплексної програми системного, неперервного логопедичного супроводу батьків;

– *статистичні:* якісна та кількісна обробка результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів:

– уперше на основі теоретико-експериментального дослідження розроблено структуру та зміст програмного забезпечення відповідно до якого здійснювався логопедичний супровід у напрямку підвищення рівня обізнаності у логопедичній галузі батьків, які опікують дітей з мовленнєвими недоліками;

– розроблено діагностичну модель співпрацювання між логопедом та батьками під час корекційно впливу та визначена роль сім'ї у корекційній роботі;

– зазначено критерії, що визначають рівень логопедичних компетентностей батьків;

Практичне значення одержаних результатів заключається у тому, що розроблена інноваційна програма супроводу батьків логопедом може бути використана в освітніх закладах та в установах охорони здоров'я і соціальної допомоги при роботі з родиною, у якій виховують дитину з особливими освітніми потребами.

Матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні навчальних дисциплін: «Основи корекційної педагогіки», «Методика логопедичної роботи» у закладах вищої освіти, а також у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації логопедів.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження доповідалися та обговорювалися на засіданні кафедри спеціальної освіти ХДУ, методичному семінарі кафедри спеціальної освіти ХДУ та знайшли відображення у публікації «Оптимізація логопедичної роботи із сім'ями, в яких виховуються діти з порушеннями мовлення» у збірнику матеріалів студентської науково-практичної роботи «Магістерські студії XXI».

Структура роботи була зумовлена логікою дослідження та складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи – 52 друковані сторінки.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОГО СУПРОВОДУ СІМ'Ї, В ЯКІЙ ВИХОВУЄТЬСЯ ДИТИНА З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями мовлення

Здатність спілкуватися – це одна з найважливіших вищих психічних функцій у житті кожної людини. Успішне опанування навичок спілкування можна вважати передумовою для утворення специфічних контактів із соціумом. Подібне контактування людини починається ще з раннього дитинства, завдяки чому формуються та уточнюються процеси уявлення про світ, відбувається удосконалення його форм проекційного відбиття. Процес опанування дитиною навичок мовленнєвої діяльності сприяє вмінню усвідомлювати та планувати власну поведінку. Завдяки мовленнєвому спілкуванню утворюються необхідні умови, що позитивно впливають на процеси розвитку різних видів діяльності, а комунікативна функція мови забезпечує участь в колективній праці.

Різні недоліки мовленнєвої діяльності тією чи іншою мірою (залежно від етіо- та патогенетичних факторів) мають вплив на особливості діяльності та характер поведінки дитини, проявляють негативний вплив під час формування всього психічного життя. Розлади мовлення ускладнюють процес спілкування із оточуючими людьми, часто порушують нормотипічний розвиток пізнавальних процесів та негативно впливають на стан емоційно-вольової сфери. Порушений розвиток мовленнєвої

діяльності часто спричиняють ряд вторинних відхилень, сукупність яких утворює картину патологічного розвитку дитини в цілому [15, с. 13].

Дітей із недоліками мовлення можна поділити на підгрупи в залежності від їхніх етіологічних факторів, форми протікання мовленнєвих порушень, глибини та системності розладу мовлення, а також завдань, змісту та методів лого-корекційного впливу [25, с. 78].

Діти з мовленнєвими порушеннями – це діти, у яких спостерігаються відхилення від умовно нормального розвитку промовляння, із нормальним слухом та збереженими інтелектуальними здібностями. Можна спостерігати різноманітні порушення мовлення. Проявами мовленнєвих розладів можуть бути наступні ознаки: порушення звуковимови, неправильна побудова граматичної сторони мовлення, збіднілість активного та пасивного словникових запасів, а також порушення темпо-ритмічної сторони мовлення [6, с. 68].

Діти із недоліками мовленнєвого розвитку мають порушення комунікативних здібностей, вони можуть проявлятися у різній формі та у різній ступені. Таким чином, можна зробити наступний умовивід, що загальною рисою для дітей цієї категорії є відсутність рушійних сил, що спонукає їх до спілкування. Характерними ознаками для логопатів є те, що вони важко навчаються орієнтуватися у проблемних ситуаціях взагалі або вузько ситуативно але тільки за допомогою дорослого. Поведінкові розлади, труднощі у налагодженні контакту, а також підвищена емоційна стомлюваність, все це є причинами подальшого дизгармонійного розвитку дитини. Такі особливості є передумовами для створення цілеспрямованого, корекційно-розвивального процесу засобів спілкування та навчання застосовувати їх на практиці [30, с. 24].

Діти, у яких спостерігають подібні відхилення, мають бідний словниковий запасом. Іноді можна спостерігати часткову німоту, в такому

разі спілкування з оточуючими дуже обмежене. Всупереч тому, що більшість дітей цієї категорії розуміють звернене до них мовлення, самі ж вони не здатні сформулювати свої думки у вербальній формі й спілкуватися з тими, хто їх оточує. Такі умови призводять до наступних труднощів дітей у колективі: повна або часткова відсутність можливості брати участь в ігровій діяльності або громадських заходах [10, с. 341].

Різноманітні порушення мовленнєвої діяльності можуть різним чином здійснювати вплив на компоненти вищих психічних функцій. Такий взаємозв'язок обумовлюється паралельним розвитком процесів мовлення та мислення. Як наслідок попереднього твердження у багатьох дітей з порушеннями мовлення наявні обмеження в узагальнюючих процесах, труднощі в інтерпритації прочитаного та під час грамоти. Як наслідок, подібні особливості розвитку дітей є причинами, що ускладнюють засвоєння основних предметів, навіть всупереч тому, що розумовий розвиток збережено [2, с. 186].

Отже, можна зробити наступний висновок, що не зважаючи на достатні можливості інтелектуальних здібностей, діти мають вторинні порушення психіки, що іноді нашоухує на думки вважати їх неповносправними. Подібні враження підсилюються труднощами в опануванні навичок грамоти та знань математичної галузі [13, с. 278].

Усвідомлення своєї неповноцінності та невдалі спроби спілкування також можуть призводити до негативних змін у характері дитини: замкнутість, емоційна нестабільність, негативізм. Іноді трапляються випадки, коли у дитини спостерігаються апатичність, розсіяна увага та млявість. Рівень вираженості реакцій подібного типу знаходиться у прямій залежності від умов, в яких знаходиться дитина. При умові, якщо порушення піддаються корекційно-розвивальному впливу, недоліки не підкреслюються нетактовними мовленнєвими зауваженнями, а важке

становище в соціумі намагаються покращити різними засобами та методами, то негативних нашарувань у дитини буде спостерігатись менше. Як правило, якщо логопедичний підход організовано правильно діти здатні опанувати усне й письмове мовлення [27, с. 82].

Після численного аналізу літератури, ми схилиємось до наступної думки: загальна риса дітей з недоліками у мовленні є те, що мовленнєва вада створює особливі умови розвитку всіх дітей [38, с. 62].

Відомим фактом є те, що спілкування з допомогою мовлення – це особливий вид активності людей, які взаємодіють між собою. Під час такої активності вони використовують мовленнєві засоби, за допомогою яких організовують спільну діяльність. Такі здібності, як мовлення та комунікація, у свою чергу, варто розглядати як системні елементи вищих психічних функцій. Описані елементи частіше всього відображаються в компетентностях мовленнєвого та комунікативного напрямку. При умові, що у дітей буде спостерігатися низький рівень мовленнєвих здібностей – такі діти будуть недостатньо реалізовувати свої комунікативні навички, і як наслідок це ускладнить процес переходу від однієї провідної діяльності до іншої [12, с. 79].

У закладах дошкільної середньої освіти діти з вадами мовленнєвої діяльності, піддаються глузуванням, нетактовним зауваженням з боку однолітків. В свою чергу, вихователі намагаються не залучати дітей до концертних святкувань та участі у виховних заходах. Тобто, зазвичай діти з порушеннями мовлення знаходяться поза сумісної діяльності колективу. В такому випадку, описуючи почуття дитини можна стверджувати, що вона відчуває ображеність та нерівноправність між собою та усім колективом інших дітей. Як правило, це стає причиною віддалення дитини від колективної роботи та замкнутості в своїх почуттях. Вона намагається уникати діяльність з активним мовленнєвим супроводом [28, с. 242].

Діти-логопати мають порушення в емоційно-мотиваційній та вольовій сферах, оскільки саме в них можна знайти відображення особистісних та психічних змін. Гармонійний або ж дисгармонійний розвиток цих сфер визначають хід всього життя дитини, стан роботи її психіки, здатність до спілкування, психологічні новоутворення. Ненормотиповий розвиток тих чи інших вищих психічних функцій обумовлює проблеми особистісної сфери, а негативні зміни особистості призводять до порушень у розвитку когнітивної сфери.

Для дітей, що мають мовленнєві розлади характерні нестійкість інтересів, низький рівень мотиваційних стимулів, негативізм, роздратованість, прояви агресивної поведінки, високий рівень чутливості, складність налагоджувати контакт з іншими людьми [16, с. 7].

У дітей з мовленнєвими порушеннями, як правило, можуть спостерігатися функціональні або органічні ураження центральної нервової системи. При наявності таких уражень мозку, нервова система дитини швидко виснажується та пересичується будь-яким видом роботи. В період емоційного виснаження дитина стає дратівливою, спостерігається моторна розгальмованість. Емоційна нестабільність зумовлює швидку зміну настрою. Розлади настрою супроводжуються проявами агресії, нав'язливими станами та занепокоєнням [21, с. 47].

Отже, зробивши детальний аналіз теоретичних даних можна зробити наступні висновки: процеси розвитку особистості обумовлені не тільки мовленнєвими порушеннями, але й іншими факторами, наприклад такими, як усвідомлення дитиною своїх недоліків й відчуття упередженого ставлення з боку інших людей. Період пристосування дитини до власних особливостей мовлення супроводжується внутрішніми переживаннями та формуванням певних захисних механізмів у поведінці, що великим чином впливає на процеси формування особистості. Однак, використання

спеціальних форм психолого-педагогічної допомоги та доцільне підібрання програми лого-корекційної роботи, спрямованість якої буде направлена на подолання мовленнєвих вад, значно покращує емоційно-вольовий стан дитини та сприяє її повноцінному розвитку як особистості.

1.2. Зміст та характеристика логопедичного супроводу сімей, в яких виховуються діти з порушеннями мовленнєвого розвитку

Сім'я, яка бере на виховання дитину з особливими освітніми потребами, надає допомогу дитині, державі та суспільству і вона має право розраховувати на допомогу і підтримку. Щоб процес адаптації пройшов успішно, а сім'я без жодних труднощів впоралася з проблемами дитини, що має порушення мови, необхідна кваліфікована допомога психолога і логопеда. В. О. Сухомлинський підкреслював, що завдання виховання і розвитку будуть успішно вирішені в тому випадку, якщо педагог буде підтримувати зв'язок з родиною і залучати її у свою роботу. Від батьків залежить надзвичайно багато, так, як вони мають найсильніший виховний засіб – любов до дитини. Для успішного розвитку у всіх напрямках дитини в сім'ї, або в родині, яка її заміщує, необхідно продовжити освітньо-корекційний процес якомога раніше. Щоб досягти позитивного результату, необхідно співпрацювати із батьками на основі партнерства, взаєморозуміння та довіри. Кожна окремо взята сім'я потребує адресної допомоги, як батькам, так і дітям. Практично не буває подібних ситуацій, кожна сім'я індивідуальна, специфіка і гострота проблем у дітей різна [31, с. 119].

Особливості розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями є обтяжливими для психіки батьків. Саме порушення мовлення або їх повна відсутність є передумовою до виникнення комунікативного бар'єра,

відчуженості в батьківсько-дитячих стосунках. Проблеми мовленнєвого розвитку дитини виступають як фактор, що знижує можливості соціального спілкування дитини. Дитина з мовленнєвими порушеннями може розглядатися батьками як така, яка має менші соціальні перспективи в майбутньому. Для фахівців, які працюють із дітьми з різними мовленнєвими патологіями, взаємодія з батьками – логопедичний супровід – набуває все більшої значущості.

Психолого-логопедичний супровід сім'ї – це система професійної діяльності фахівців, спрямована на надання допомоги та підтримки в подоланні кризових ситуацій, а також створення оптимальних умов для розвитку, виховання та корекції мовних порушень дитини в сім'ї [1, с. 34].

Логопедичний супровід – це процес, що включає комплекс цілеспрямованих логопедичних дій, що сприяють усуненню або ослабленню порушення мовленнєвого розвитку, а також його деяких недоліків [3].

Ознайомившись з великою кількістю літератури з теми дослідження, варто зазначити, що логопедичний супровід сім'ї дитини-логопата здійснюється за наступними основними напрямками:

- забезпечення необхідною інформацією;
- проведення діагностик та надання консультацій;
- здійснення лого-корекційної роботи;
- психологічна допомога родині;
- робота повинна здійснюватись за принципом всебічного розвитку [19, с. 11].

Розглянемо структурні компоненти програмного забезпечення логопедичного супроводу сім'ї дитини, що відвідує логопедичний пункт, серед них виділяють наступні (за В. Кобильченко):

- операційно-дійовий (поступовість використання методів, прийомів та форм організації у певний період);
- цільовий (основою є: цілі, принципи діяльності, завдання логопеда);
- зміст (напрями роботи);
- оцінка та результативність корекційної роботи [20, с. 170].

Розглянувши вищезазначені позиції, можна стверджувати, що до загальних завдань логопедичного супроводу відносяться: формувати та підвищувати рівень логопедичних компетентностей батьків, або осіб, що їх заміщують; забезпечити сприятливі умови середовища для розвитку, насамперед мовленнєвого; під час логопедичної роботи активізувати процеси формування мовлення; проводити профілактичні заходи запобігання мовленнєвим порушенням та здійснювати контроль над процесами мовленнєвого розвитку; забезпечувати надання ранньої логопедичної допомоги; створення позитивної та довірливої атмосфери під час співпраці із родиною дитини із недоліками мовленнєвої сфери; психологічна підтримка родини [23, с. 147].

Логопедичний супровід може розглядатися в кількох аспектах:

- як професійна діяльність логопеда з надання допомоги в індивідуальному мовному розвитку дитини;
- як система, що відображає взаємозв'язок цільового, змістовного, процесуального, результативного компонентів;
- як технологія, що припускає професійні контакти логопеда з різнопрофільними фахівцями на всіх етапах логопедичної роботи (діагностичної, корекційно-розвивальної, профілактичної)» [26, с. 5].

Дослідники (Е. Архипова, І. Кареліна, Г. Чиркін та ін.) відзначають останнім часом зростання числа дітей раннього віку, що мають особливості

розвитку мови, а саме – затримки мовленнєвого розвитку різного генезу, що обумовлює актуальність розробки диференціальної діагностики мовних порушень малюків, технології логопедичного впливу та моделі взаємодії фахівця з родиною дитини раннього віку з особливостями в мовному розвитку [4, с. 10].

При цьому своєчасно розпочата робота з дітьми раннього віку з особливостями розвитку мовлення дозволяє логопедам:

1. Максимально рано виявити дітей з особливостями формування мови.

2. Своєчасно почати надавати логопедичну допомогу дитині, що призведе до скорочення часу корекційного впливу, збільшить шанс малюка «вийти в норму» за рівнем розвитку мови.

3. Запобігти проявам вторинних порушень (затримка психічного розвитку, негативні поведінкові реакції та багато інших) [5, с. 24].

У педагогіці прийнято відносити до раннього віку період від одного року до трьох років. У цей період відбувається первинна соціалізація дитини, формується прихильність до батьків (людям які їх замінюють), тому так важливо налагодити ефективну взаємодію з сім'єю малюка.

«Сім'я – мікросоціум, в якому не тільки протікає життя дитини, але і формуються його моральні якості, стосунки з іншими людьми, розуміння та первинні уявлення про те, якими повинні бути міжособистісні зв'язки» [33, с. 7].

Сім'я, в якій виховується дитина з особливостями мовного розвитку, на думку В. Ткачової, – це «реабілітаційна структура, що володіє потенційними можливостями до створення сприятливих умов для розвитку і виховання дитини» [33, с. 7].

Логопедичний супровід дітей раннього віку з особливостями розвитку мовлення доцільно здійснювати на основі програми роботи з

дітьми групи ризику або мають відхилення в мовленнєвому розвитку, розробленої А. Корнєвим [22, с. 272], за наступними напрямками:

- «формування оптимального комунікативного середовища;
- навчання матері (батька чи бабусі) ігровій взаємодії з дитиною як засобу стимуляції мовленнєвого розвитку;
- викликання і стимуляція висловлювань або вокалізацій дитини в роботі з фахівцями;
- проведення групових ігрових занять, в яких беруть участь діти та їх батьки;
- педагогічна корекція;
- рекомендації для батьків» [18, с. 192].

Описані вище напрямки логопедичного супроводу дитини раннього віку повинні йти паралельно. При цьому робота з батьками (особами їх замінюють) проводиться на кожному напрямку. Основне завдання організації логопедичного супроводу сім'ї дитини раннього віку з особливостями розвитку мови - реалізація індивідуальної програми з корекції мовлення з урахуванням структури її порушення, ступеня тяжкості, клінічної обумовленості, а також індивідуально-особистісних особливостей малюка.

Коротко розглянемо зміст кожного напрямку логопедичного супроводу сім'ї дитини з особливостями формування мови у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Зміст логопедичного супроводу сім'ї дитини з особливостями розвитку мовлення [18, с. 194]

Напрямок логопедичного супроводу	Зміст логопедичного супроводу сім'ї дитини раннього віку з особливостями розвитку мови	Цілі
Формування	Тренінги з батьками (частіше з	Розвиток у бать-

оптимального комунікативного середовища	матір'ю, тому що саме вона є емоційно близьким дитині комунікантом), спрямовані на розвиток у них рівня сенситивності (чуйність, сприйнятливність стосовно будь-яких проявів дитини) і рівня реактивності (схильність комунікативно реагувати на прояви активності малюка або дитячого неблагополуччя).	ків (осіб, які їх замінюють) якостей комунікації, які сприяють мовному розвитку дитини таких, як: товариськість, емоційна експресивність, рівень мовної активності.
Навчання батьків ігровій взаємодії з дитиною як засобу стимуляції мовленевого розвитку	<ol style="list-style-type: none"> 1) навчання батьків проявам активної зацікавленості до ігрових дій дитини через навчання емоційно позитивним реакціям в процесі спостереження за грою, мовними коментарями, демонструють інтерес до того, що відбувається; 2) формування вміння приєднатися до ігрових дій дитини, не позбавляючи її ініціативи; 3) формування у батьків вміння вести діалог з дитиною у процесі гри; 4) навчання батьків стимулювати у дитини імітації мови на вербальному і невербальному рівнях; 5) навчання батьків використовувати свої репліки та коментарі під час гри або спільної взаємодії. 	Виховання батьків, як рівноправного партнера по грі.
Викликання і стимулювання висловлювань або вокалізацій дитини в роботі з фахівцем	<ol style="list-style-type: none"> 1) допомогу батькам у підборі мовних ігор на викликання звуконаслідування «голосам тварин»; 2) навчання батьків заохочення дитини за будь-яку спробу висловитися (Вербальний / комунікативний акт); 3) навчання батьків прийомам реконструкції дитячого висловлю- 	Створення умов для проведення корекційних заходів із розвитку мовлення в природних, реалістичних (побутових) умовах.

	вання в граматично правильній і /або синтаксично розгорнутій формі.	
Проведення Групових ігрових занять, в яких беруть участь діти і їх батьки	1) ігри для розвитку слухової уваги (мовленнєві та немовленнєві звуки); 2) рухливі ігри без музичного супроводу; 3) рухливі ігри під музичний супровід; 4) ігри-інсценівки на теми знайомих казок; 5) ігри-потішки.	Навчання батьків корекційним прийомам з розвитку певних сторін мови для використання вдома в ігровій ситуації.
Рекомендації батькам	Роз'яснення батькам наступних знань: 1) основні напрямки роботи з розвитку / корекції мовлення дитини раннього віку (Розвиток моторики (загальної, дрібної, артикуляційної; вироблення правильного мовного дихання; розвиток слухової уваги; збагачення словникового запасу; викликання активного мовлення; розвиток фразової мови); 2) особливості проведення ігрових занять в домашніх умовах (методи, прийоми, наочний матеріал, зміст, тривалість, етапи т.д.).	Озброєння батьків необхідними знаннями для розвитку / корекції мовлення дитини раннього віку

Отже, корекційно-виховна робота з дітьми-логопатами – це максимально розпланована система, частиною якої є логопедизація всього освітньо-виховного процесу, життя дитини у родині, адже, цілеспрямована, систематично спланована, комплексна робота логопеда, психолога, вихователів, усвідомлене й зацікавлене включення у цей процес батьків – найважливіший аспект підвищення результативності навчання, виховання та корекції мовлення дітей означеної категорії. Логопедичний супровід є важливим напрямом роботи з сім'ями, які виховують дитину з мовленнєвими порушеннями. Це максимально адресна психологічна,

педагогічна та корекційно-логопедична допомога з метою сприяння розвитку особистості дитини-логопата та досягнення нею максимально можливої самостійності.

1.3. Вплив дитячо-батьківських стосунків на процеси мовленнєвого розвитку дитини

Одним із актуальних питань на сьогодні є розвиток та корекція мовленнєвих процесів дітей, які мають характерні недоліки мовленнєвої діяльності. Оскільки мовленнєва сфера дітей-логопатів має характерні для них особливості, родинне коло являється провідним фактором, що сприяє повноцінній соціалізації дитини, як особистості. Варто зазначити, що провідні функції сім'ї визначаються не лише у сприянні батьків фізичному та емоційному розвитку дитини, а також у формуванні її інтелектуальних здібностей. Сім'я створює для дитини відчуття безпеки, закладає сприятливу основу для формування ціннісних розумінь особистості та опанування провідними нормами у соціумі. Вважається, що сім'я для кожної дитини – це первинне середовище, воно має найбільший вплив на розвиток психофізичних та мовленнєвих особливостей.

Ще Л. С. Виготський підкреслював, що особливості особистості аномальної дитини багато в чому визначаються її положенням в сім'ї. Правильна організація сімейного виховання дозволяє створити адекватні психолого-педагогічні умови для подолання недоліків мовлення і загального розвитку дітей [14, с. 427].

Такі діти вже з моменту народження потребують забезпечення особливого догляду і спеціально організованого спілкування. Воно повинно відповідати можливостям дитини й максимально забезпечувати її розвиток. Якщо слово або фраза з'являються пізніше двох з половиною

років, то це свідчить про неблагополуччя в соціально-комунікативному, соматичному, психофізіологічному або когнітивному розвитку дитини.

І. Левченко, В. Ткачова відзначають ключовий вплив членів сім'ї на динаміку розвитку дитини, її залежність від психоемоційного стану батьків, їхньої гармонії, а також внутрішньої атмосфери мікросоціуму в цілому [34].

Батьки в житті дитини відіграють важливу роль. Вони є прикладом, еталоном, героями в очах дітей, тому так важливо «включення» батьків в корекційно-розвивальну роботу з подолання того чи іншого порушення.

Саме від рівня загальної психолого-педагогічної культури батьків, їхнього ставлення до мовленнєвих особливостей дитини, від ступеня участі їх в корекційному процесі, та від співробітництва з логопедом-дефектологом залежать успіхи у роботі з подолання мовленнєвих порушень [9, с. 31].

Вивчення наукових джерел свідчать про те, що батьки сьогодення, які мають дитину із мовленнєвими порушеннями, як первинного так і вторинного дефекту, мають низький рівень логопедичної підготовки. Такий факт є причиною, яка обмежує можливість їх залучення до реабілітаційного процесу, а також є суттєвою перешкодою розпочати вчасно програму корекційних заходів, і як наслідок, зниження ефективності реалізації логопедичних впливів.

Мікроклімат сім'ї відіграє величезну роль у вихованні дитини з мовленнєвою патологією. Сімейні стосунки створюють реальні умови та твердий ґрунт для розвитку її особистості. Батьки дають дитині перші зразки громадського, зокрема мовної поведінки

Порушення мови негативно впливає на формування гармонійно розвиненої особистості дитини, викликає психічні нашарування, специфічні особливості емоційно-вольової сфери, тим самим сприяє

розвитку негативних якостей характеру (замкнутості, негативізму, сором'язливості, нерішучості). Діти з порушенням мовлення особливо потребують підтримки з боку батьків [17].

У сім'ї, в якій є «особлива» дитина можуть простежуватися наступні типи поведінки батьків:

1. Прийняття та любов, в даній сім'ї дитина відчуває себе захищеним, коханим, це сприяє нормальному розвитку особистості.

2. Явне заперечення. У сім'ї спостерігається агресія, жорстокість, холодність, байдужість до дитини, тому у іноді у такої дитини можна спостерігати недорозвинення емоційно-вольової сфери.

3. Надмірна опіка, в центрі сім'ї дитина, батьки виконують всю діяльність за нього, батьки в даній сім'ї вважають, що дитина безпорадний, тим самим позбавляють його будь-якої самостійності, в результаті «виросшують» егоцентричних особистостей [8, с. 13].

На відношення батьків до особливостей онтогенезу мовлення дитини впливають декілька обставин: структура та глибина дефекту, інтелектуальний рівень батьків, освіченість у сфері логопедії, компетентність батьків у питаннях виховання дитини, розуміння його психології, а також власні особливості характеру, сімейні відносини [11, с. 39].

Позитивним поведінкою вважається, коли дитину підтримують, люблять, дозовано допомагають, не обмежують в самостійності, але водночас контролюють діяльність дитини, для того, щоб бути поруч у важкий момент.

Розумна сім'я завжди намагається впливати на формування дитячого мовлення, починаючи з самих ранніх років життя. Дуже важливо, щоб дитина із самого раннього віку чула правильне, виразне мовлення, на прикладі якого формуватимуться її власні навички використання

мовленнєвих засобів. У дітей з проблемами акустико-артикуляційних зв'язків виникають фонетично неправильні слова. У них не розвивається своєчасна правильна вимова, і розлади в подальшому не зникають, а переходить в постійне порушення звуковимови [10, с. 266].

Ставлення батьків до мовленнєвих порушень відбивається на відношенні дитини до свого мовлення, адже батьки є її авторитетом.

Необхідно, щоб мати приділяла достатню увагу мовленнєвому спілкуванню із дитиною, стимулюючи її до використання слів та пропозицій. Більшість матерів, доглядаючи за дитиною з перших днів її життя, люблять її такою, яка вона є, за те, що вона просто існує. Батько, навпаки, перш за все, дивиться в майбутнє. Його більше цікавить, яким виросте його син або дочка. При наявності важких недоліків мовлення у дитину досягти успішних результатів неможливо. Це призводить батька до розчарування, адже якщо він не бачить жодних перспектив, а зусилля поглинутої горем дружини абсолютно спрямовані на догляд за їхньою дитиною, то майбутнє в очах батька виглядає безпросвітним і він нерідко йде із сім'ї [35, с. 127].

При наявності у дитини страху в жодному разі не варто сміятися над ним або шляхом грубого насильства намагатися його подолати. Треба намагатися вводити жахаючий об'єкт у сферу його пізнавальних інтересів. Не слід розповідати на ніч чарівні казки, вирішувати перегляди телепередач. Перед сном все різкі подразники повинні бути усунені [35, с. 130].

Категорично забороняється залякувати дитини різними реальними або міфічними «страшилом». Дитину потрібно послідовно й обережно знайомити із світом, що її оточує, а також поступово вводити в сферу діяльності дитини нові для нього об'єкти, даючи їм відповідні пояснення.

Радянський психолог, Лев Семенович Виготський відзначав, що «ситуація з народженням багато в чому визначає притаманні особливості для особистості дитини, яка вимагає особливої уваги» [13, с. 115].

Однією з найважливіших завдань сім'ї з особливою дитиною є реалізація взаємодії суспільства й особистості дитини. Сім'я служить сполучною ланкою у формуванні ціннісних орієнтирів і поведінки дітей, що є необхідним критерієм виховання і формування духовних цінностей, як основи майбутнього покоління. У сім'ї формуються необхідні етапи в становленні особистості кожної дитини. Саме в родині дитина засвоює мову, необхідні поведінкові норми, включається в суспільне життя.

Розвиток мовленнєвих навичок знаходиться у прямій залежності від процесу формування усіх психічних функцій. Спілкування із найближчим оточенням і різноманітний практичний досвід дитини із самого початку опосередковує її мовлення.

Дитина із порушеннями мовленнєвої сфери потребує особливого підходу. У перші роки життя будь-яке відхилення в розвитку проявляється, перш за все, в мовному відставанні. Мовлення є основою, що сприяє процесам формування життєвих зв'язків дитини із світом, який її оточує. Тож, можна зробити такий умовивід, що під час відставання розвитку мовлення у дитини завжди виникає ряд вторинних проблем, що пов'язані зі спілкуванням. Необхідно, щоб мати приділяла, як можна більше уваги мовленнєвому спілкуванню з дитиною, тим самим стимулюючи його до використання слів і пропозицій. Першим завданням матері є формування у дитини потреби в спілкуванні. А для цього малюкові треба, перш за все, відчувати реальну перевагу спілкування мовленнєвими засобами із оточенням. Це може бути, наприклад, в ситуації, коли малюк хоче, щоб мати взяла його на руки. Він тягне до неї руки, прагне криком залучити її

увагу, нарешті, йому вдається вимовити звукосполучення, схожі на слово «неси» – і мати тут же бере його на руки [15, с. 4].

Такі ж ситуації виникають при маніпуляції з іграшками, коли дитина пов'язує проголошення перших слів або звукосполучень із значним для нього дією або предметом. Як тільки дитина вимовила потрібне слово, мати винагороджує її радісною посмішкою і виконує прохання.

Родині, в якій виховується особлива дитина, мовлення починається із формування слів, що тісно пов'язані з предметно-практичною діяльністю дитини. З шести місяців дитину слід вчити співвіднести предмети із позначеним його словом, тобто поступово розвивати ситуативне розуміння зверненого до неї мовлення [24, с. 59].

Дорослий стимулює у дитини розвиток такого типу мовлення, як діалогічне (відповіді на питання) з опорою як на сюжетні картинки, так і на серії картинок, вчить його складанню оповідань.

Реалізація завдання розвитку мовлення дитини в сім'ї повинна йти в наступних напрямках:

1. Надання необхідної посильної допомоги своїй дитині в постановці та корекції звуків, враховуючи рекомендації логопеда і вихователів групи.

2. Проведення спеціальних ігрових вправ, що сприяють усуненню та профілактиці порушень звуковимовної сторони мовлення.

3. Застосування спеціальних ігрових вправ для стимулювання фонематичного слуху (розрізнення звуків), мовленнєвої уваги (уміння слухати і чути дорослого, виконувати дії відповідно до словесної інструкції: «Слухаємо звуки вулиці», «Хто так кричить?», «Знайди іграшку» (відповідно словесним вказівкам дорослого) «Гра в рими» (підбір слів, близьких за звучанням: жаба - петрушка - ватрушка - старенька).

4. Читання художньої літератури разом з дітьми.

5. Звернення уваги дітей на те, з чого зроблені предмети, якими властивостями вони володіють; показування дії в практичному плані: наприклад, пластмасовий човник плаває, а металевий ключ тоне.

6. Звертати увагу дітей на правильне вживання прийменників в повсякденній мові.

7. Прагнути до того, щоб мова дорослих, що оточують дитину, відповідала нормам літературної мови.

8. Після перегляду фільмів, прослуховування казок допомогти дитині підібрати дієслова, що розкривають дії вподобаного персонажа.

9. Навчання дитини бути ввічливим і тактовним при участі в діалозі з дорослими та дітьми.

10. Показ дитині прикладу ведення діалогу за столом, в гостях, під час розмови по телефону.

11. Вивчайте вірші та читайте народні казки – це збагачує словниковий запас дитини і розвиває її пам'ять.

12. Говоріть про те, що ви робите, бачите. Пояснюйте, що роблять інші люди, сама дитина і що вона бачить.

13. Говоріть, використовуючи грамотно побудовані пропозиції та фрази. Ваша пропозиція має бути на 1-2 слова довші, ніж у дитини.

14. Ставте відкриті питання, для стимулювання мовленнєвої діяльності дитини. Наприклад, запитати «У що граєш?», замість «Ти граєш?».

15. Дотримуйтеся вимог деякі паузи, щоб у дитини була можливість зрозуміти питання і сформулювати свою думку для відповіді.

16. Розповідайте короткі розповіді. Потім допомагайте дитині розповідати ці історії вам чи кому-небудь ще [29, с. 81].

Таким чином, нині, важливе значення варто надавати способам залучення батьків до освітньо-виховного процесу своєї дитини. Така

діяльність фахівців є основним методом психологічної підтримки сімей, які виховують дітей із порушеннями мовленнєвої сфери. Доведено, що при відповідній підготовці батьків та залученні їх в якості вчителів для своїх дітей можна спостерігати позитивну динаміку в розвитку дитини. Більше того, подібна організація роботи є вкрай корисна як для дитини, так і для самих батьків, адже сприятиме налагодженню батьківсько-дитячих стосунків.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ КОРЕКЦІЙНО- ЛОГОПЕДИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БАТЬКІВ ТА ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО СПІВПРАЦІ З ЛОГОПЕДОМ

2.1. Організація та методика проведення констатувального експерименту

Метою нашого дослідження є: визначення рівня корекційно-логопедичних компетентностей батьків та їх готовності до співпраці з логопедом.

Дослідження проводилось у 2021-2022 навчальному році на базі Тростянецького дошкільного навчального закладу ясла-садка №4 загального розвитку та «Середньої загальноосвітньої школи I-II ступенів №1-гімназії» СМТ Тростянець. В експериментальному дослідженні взяли участь 37 осіб – батьки та опікуни, які виховують дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

На констатувальному етапі експерименту нами було вирішене основне завдання, а саме визначення поточного рівня сформованості логопедичних компетентностей у батьків дітей із порушеннями мовлення. Наша увага була спрямована на дослідження уваги батьків до процесу формування та розвитку мовлення дітей, знання його онтогенетичних особливостей, а також умов, які сприятимуть вчасній корекції мовленнєвих порушень.

Для діагностики стану логопедичних компетентностей батьків нами була розроблена анкета для батьків «Анкета-тест для батьків дитини, яка відвідує логопедичний пункт», зміст анкети представлений у Додатку А. Анкета складається із 14 питань різного типу, кожне питання оцінюється

певною кількістю балів, які в кінцевому результаті сумуються та співвідносяться із критеріями оцінювання.

Для визначення сформованості логопедичних знань ми розробили наступні характеристики (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

**Характеристика сформованості логопедичних знань батьків
дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку**

Кіл-сть балів	Рівень	
0-13	Низький	Батьки здатні, виділяти лише окремі явища та факти дезадаптивної поведінки своєї дитини. Демонструють низький рівень педагогічної культури. Як правило, активність такі батьки проявляють лише тоді, коли їх змушують фахівці. Кожен з батьків має думку, що він не зобов'язаний втручатися в освітньо-виховний процес, а навчати та виховувати їхню дитину повинен працівник освіти. Також, вони не розуміють необхідності проявляти турботу щодо організації та проведення спільних корекційних занять.
14-29	Середній	Такі батьки час від часу проявляють стурбованість щодо особливостей мовленнєвого розвитку своєї дитини. Вони не спрямовують свою увагу на те, щоб уточнити недоліки мовлення у дитини, але знають про стурбоване ставлення дитини до них. Легко йдуть на контакт із фахівцями, але ініціативність під час організації діяльності не проявляють. Зображують зовнішню заклопотаність проблемою розвитку дитини, але власне проявляють індеферентне ставлення до її мовленнєвих труднощів: висловлюють думку, що недоліки мовлення незначні, а скорегувати їх можна в будь-який період та за короткий термін.
30-37	Високий	Батьки роблять спроби самостійна та за допомогою фахівців проаналізувати особливості розвитку своєї дитини. Прагнуть зрозуміти їх суть та виявити причини. Здійснюють самостійні спроби вплинути на мовлення дитини, при можливості, створити активне мовленнєве середовище. Батьки розуміються на

		поставлених питаннях логопеда-дефектолога, намагаються якомога точніше відповісти. Вміло оперують логопедичними знаннями та володіють інформацією. Проявляють інтерес до психолого-педагогічних наук, адже вважають, що вони допоможуть краще зрозуміти їхню дитину.
--	--	--

Результати проведеного нами дослідження показали наступні результати, 62% – 23 особи, батьків мають низький рівень розуміння необхідності логопедичної допомоги і як наслідок недостатньої обізнаності в логопедичній галузі не розуміють наступний момент, а саме – не розуміють значення та важливість своєї участі в організації та проведенні корекційно-виховних занять. Також, під час дослідження нами було виявлено такий факт, що батьки мають недостатньо знань та навичок для логопедизації сімейного середовища (свідомого облаштування батьками логопедичного куточка в умовах сімейного життя, де вони зможуть закріплювати сформовані мовленнєві уміння під час виконання домашніх завдань, які дитина отримала після логопедичного заняття). Таким чином, виправдовуючись такими фактами, як недостатність часу та відсутність у дитини бажання виконувати завдання логопеда, батьки відмовляються від своїх обов'язків, а вирішальну роль покладають на логопеда, вихователя або інших фахівців.

Батьки дітей даної категорії недостатньо або взагалі не беруть участі у спільному із логопедами корекційному навчанні та вихованні дітей, не використовують повною мірою допомогу фахівців.

Як виявилось, не готовими до включення в корекційну роботу є не тільки батьки дітей раннього віку, але й батьки дітей, які мають значні мовленнєві порушення та вже отримують спеціалізовану логопедичну допомогу.

Спираючись на експериментальне вивчення логопедичної культури батьків, нами було виявлено у 24%, що складає 9 осіб, середній рівень логопедичних знань у батьків дітей з мовленнєвими порушеннями. Високий рівень розуміння необхідності корекційно-логопедичних занять показали лише 14% – 5 осіб (Рис. 2.1.). Отримані дані виявили невідповідність доволі високого соціального статусу батьків, їх високого рівня освіти й низького рівня їх логопедичної освіченості. Варто зауважити, що низький рівень обізнаності батьків в логопедичній галузі має негативне відображення на корекції та розвитку мовленнєвих навичок дітей.

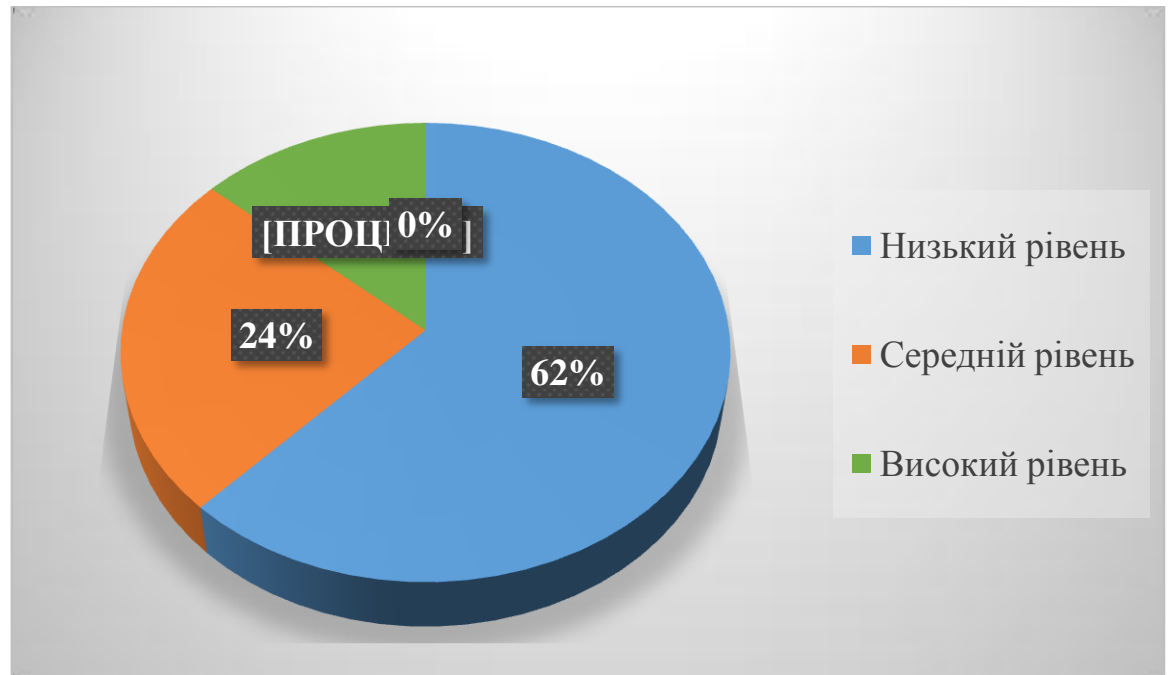

Рис. 2.1. Рівень сформованості логопедичних компетентностей батьків, які мають дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності (липень, 2021) у %.

Таким чином раннє втручання логопеда в життя сім'ї, яка виховує дитину з порушеннями мовлення, є необхідним для якісно вищого рівня розвитку дітей, значно ефективнішої корекції тих, що вже є, та профілактики вторинних порушень.

2.2. Зміст програми та особливості формування достатнього рівня обізнаності батьків в логопедичній галузі

Аналіз результатів констатувального етапу показав, що в основному батьки, які проходили тестування, мають ряд труднощів у розумінні логопедичної галузі. Лише 14% батьків оперують логопедичними знаннями, цікавляться питаннями корекції мовленнєвих порушень, проявляють інтерес до розвитку своїх дітей. У більшості випадків, досліджувані нами батьки не усвідомлюють важливість мовленнєвого розвитку для подальшого життя своїх дітлахів. Саме такі показники зумовили необхідність проведення нами ряду заходів, які сприятимуть підвищенню рівня логопедичних та педагогічних компетентностей батьків діти яких відвідують логопедичні пункти Тростянецького дошкільного навчального закладу ясла-садка №4 загального розвитку та «Середньої загальноосвітньої школи I-II ступенів №1-гімназії» СМТ Тростянець.

Організація процесу формування або підвищення рівня загальної обізнаності в психо-педагогічних науках, для батьків, в прямому сенсі залежить від здатності логопеда вчасного та вміло доносити інформативні відомості до батьків. Такий процес можливо здійснювати лише за умови дотримання плану «Програми логопедичного супроводу сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення».

На основі вивчених літературних джерел та дієвих програм, ми розробили та апробували авторську програму логопедичного супроводу. Наша програма забезпечила наступні пріоритетні напрями співпраці з батьками:

- інформативність;
- діагностика та консультування;

– організація корекційного впливу та його особливості.

Під час написання авторської програми основним положенням було дотримання умов спільної діяльності та визначення її меж. Для початку ми вирішили проінформувати батьків, надати їм можливість ознайомитись з основами логопедії та логокорекційних технологій. Наступним нашим кроком було сприяння тому, щоб батьки використали та закріпили набутті знання під час взаємодії з дитиною в умовах сім'ї.

На підставі отриманих результатів під час констатуючого етапу експерименту, а також аналізу літератури з питань формування логопедичних компетентностей батьків та сприяння їх взаємодії з дітьми, нами була складена система роботи, що включає 8 занять. Зміст занять представлений у Додатку Б. Заняття проводилися 1 раз в тиждень в другу половину дня. Умовно в кожному занятті було виділено два блоки:

1. Інформаційний блок, де розкривався зміст знань, наявність яких дозволяло забезпечити підвищення рівня логопедичних знань батьків щодо корекції мовлення дітей;

2. Розвивальний блок, який полягає в створенні умов для формування умінь і закріпленні навичок взаємодії батьків з дитиною під час виконання домашніх завдань від логопеда, розвиток рефлексії.

Основна мета першого, теоретичного етапу, передбачала проінформувати батьків щодо норм мовленнєвого онтогенезу, причин його порушення, а також прояви недоліків мовленнєвої сфери. Батькам були описані можливі наслідки відсутності вчасного логопедичного втручання. Проводились консультації для сімей, які мали додаткові питання стосовно мовлення власної дитини.

Ми вирішили забезпечити цей етап максимально доступною інформацією для батьків, оскільки ми прагнули створити теоретичне поле, яке б сприяло логопедичній обізнаності батьків. Варто зазначити, що були

проведенні групові консультації основою яких були загальні теми («Як весело та з користю організувати дозвілля дитини вдома?»), були використані поради Януша Корчака з книги «Як любити дитину»: створення виробу «Маленький всесвіт»; організація логопедичного куточка «Тут живе Логос»; розробка «Папки-порадниці» для всієї родини, що містила в собі логопедичні ігри, цікаву логопедичну інформацію.

Провідна ідея другого блоку – етапу практики та застосування отриманих знань – підвищити рівень педагогічної культури (а саме логокомпетентності) батьків. Створити середовище, яке сприятиме тому, щоб батьки закріпили теоретичний матеріал на практиці. Провідними формами діяльності на цьому етапі були: організація майстер-класів та проведення ознайомлення з особливостями проведення корекційної роботи з дитиною-логопатом в домашніх умовах; перегляд відео та фото матеріалів заняття та їх обговорення, що сприяло активізації знань та давало можливість конкретизувати уявлені батьків, стосовно розвитку їхніх дітей [7, с. 7].

Особлива увага приділялася створенню комфортної психологічної атмосфери, що сприяє емоційному налаштуванню батьків, вільному вираженню своїх думок, обговоренню наявних труднощів у взаємодії з дітьми, емоційним переживанням, організації активного, усвідомленого сприйняття та розуміння матеріалу. Для цього кожне заняття включало рефлексивну частину, яка передбачає обмін думками, досвідом взаємодії з дітьми, рішенню психолого-педагогічних завдань, виклад інформації у вигляді лекції. Самостійне застосування отриманих знань в спілкуванні з дитиною активізувалося завдяки включенню домашніх завдань.

Під час проведення занять з підвищення логопедичних компетентностей батьків була виявлена наступна проблема, 25-30% батьків не відвідували заняття, що було обумовлено наступними причинами: велика відстань до логопедичного пункту та відсутність транспорту.

На основі виявлених проблем були розроблені сучасні форми взаємодії з батьками для підвищення їх знань у галузі корекції мовленнєвих порушень у дітей. Залежно від цільової спрямованості, форми взаємодії з батьками ми умовно розділили на дві групи: інформаційно-просвітницькі та практико-орієнтовні.

Інформаційно-просвітницькі форми спрямовані на консультування батьків з проблеми виявленого у дитини мовного порушення, підвищення компетентності батьків в області наявного у дитини порушення, просвіта з питань корекції недоліків мовлення.

До цієї форми можна віднести журнал «Розмовляй-Ка», де розміщена інформація, що цікавить батьків інформація, а також рубрики «Словник термінів», «Це цікаво», «Практичний матеріал», «На замітку», «Список літератури по даній тематиці», «Питання логопеда », де батьки можуть написати питання і отримати відповідь в наступному номері журналу.

Практико-орієнтовані форми створюють умови для безпосередньої участі батьків у корекційному процесі.

Однією з ефективних і дуже необхідних серед батьків форм є On-line-консультування. Зв'язок з батьками здійснюється шляхом використання технічних засобів та мережі інтернет. Дозволяє отримати повноцінну інформацію у зручний для батьків час в умовах віддаленого доступу. Час і день On-line- консультації, коли вчитель-логопед може бути на зв'язку з батьками, заздалегідь встановлюється. Таким чином, проводяться й індивідуальні консультації та групові вебінари різної тематики: «Артикуляційна гімнастика для малюків і батьків», «Дрібна моторика і мовлення», « Домашній логопед ».

Практико-орієнтовані формою, по типу таких консультацій, є On-line-заняття. Дуже актуальна форма, особливо для дітей, які дуже часто хворіють. Це індивідуальні логопедичні заняття вдома. Вимагають

створення певних умов: робоче місце, дзеркало, світло, роздатковий матеріал і т.д. Батьки разом з дитиною виконують рекомендації вчителя-логопеда. Завдання логопеда, в цьому випадку, контролювати, направляти, підказувати, коментувати дії дитини. Завдання батьків – практично допомагати дитині, якщо він не може у виконанні завдання.

Якщо у батьків немає часу або можливості виходити на зв'язок On-line, використовується форма взаємодії з батьками із застосуванням електронних носіїв. Спочатку це були DVD-диски, які згодом замінилися флешкартами, жорсткими дисками та email. Електронні носії містять відеоролики, це можуть бути семінари-практикуми або консультації або текстові завдання для виконання вдома.

Недоліком цієї форми на відміну від online-консультування є те, що зв'язок в основному одностороння. Щоб мати можливість контролювати правильність виконання вправи та забезпечити взаємозв'язок учасників корекційного процесу, батьки на електронному носії надсилають логопеду так звані «відео-відповіді». Наприклад, відеоролик з виконанням артикуляційної гімнастики вдома. Це створює умови для попередження можливих помилок при виконанні вправ, підвищує ефективність корекції.

Крім того, в рамках цієї форми, була створена модель взаємодії, яка отримала назву «ДО і ПІСЛЯ». В кінці корекційної роботи, також на електронному носії батькам пропонується наочно оцінити роботу вчителя-логопеда і свої власні результати. Це відеоролики: мовлення дитини на початку року (на момент обстеження) і перед випуском з логопункту.

Також для педагогів і батьків на сайті створена сторінка вчителя-логопеда, де розміщена корисна інформація, консультації, поради. Батьки, у свою чергу, можуть залишати коментарі та ставити запитання.

Досвід роботи з батьками показав, що в результаті застосування сучасних форм взаємодії позиція батьків стала більш гнучкою. Тепер вони не глядачі або спостерігачі, а активні учасники в житті своєї дитини.

2.3. Аналіз та узагальнення результатів формувальної частини експерименту

Ми розглянули теоретичні здобутки багатьох вчених, після чого їх проаналізували та зробили узагальнення основних питань досліджуваної проблеми, результати яких наведені нами в першому розділі дипломної роботи, а також дозволили сформулювати робочу гіпотезу, що активна позиція логопеда під час логопедичного супроводу сімей та залучення батьків до розвитку мовлення дітей значно сприяє підвищенню логопедичних компетентностей батьків, що позитивно вплине на процес корекції мовлення дітей.

Одним із завдань проведення формувального експерименту було перевірити ефективність застосування розробленої програми підвищення логопедичних компетентностей батьків, що допоможе їм краще зрозуміти особливості онтогенезу мовлення їхніх дітей, які мають недоліки мовленнєвої діяльності. Для оцінки ефективності розробленої програми підвищення рівня обізнаності батьків в логопедичній галузі використовувався метод порівняння рівнів показників анкетування за липень та вересень 2021 року та отримали наступні результати, які зображені на рисунку 2.2.

За результатами апробації встановлено, що в досліджуваній групі значимо підвищився високий рівень логопедичних компетентностей батьків, які виховують дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, що проявляється у зростанні показників обізнаності щодо нормотипового та

порушеного розвитку мовлення, а саме кількість осіб, які мають високий рівень у розумінні логопедичної галузі складає 43%.

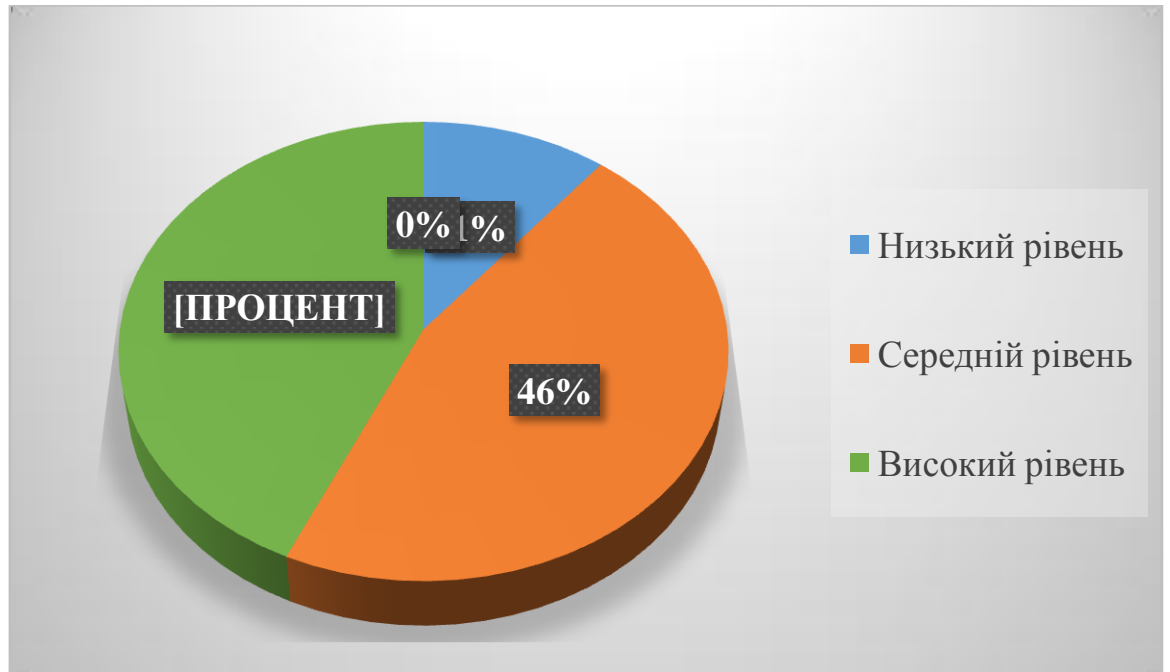

Рис. 2.2. Рівень сформованості логопедичних компетентностей батьків, які мають дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності (вересень, 2021) у %.

Також констатовано вагомі зміни показників, що свідчать про позитивну динаміку у формуванні знань з логопедії у батьків, оскільки показники середнього рівня зросли від 24% до 46%. Зокрема відбулися значні зміни в емоційному відношенні батьків до логопеда та зокрема логопедії, як важливої науки, де можна знайти інформацію щодо розвитку мовленнєвих здібностей дитини з особливими освітніми потребами.

Стосовно осередку низького рівня логопедичних компетентностей, в досліджуваній групі, варто зазначити, що він знизився від 62% до 11%. Саме 4 особи, залишились не зацікавлені логопедичною галуззю та не змогли відповісти на поставлені запитання під час анкетування. Чим був

обумовлений такий результат, недостатністю власних стимулів батьків чи недоліками програми логопедичного супроводу, ми не вивчали.

Результати порівняння параметрів сформованості логопедичних компетентностей батьків, що мають дітей з порушеннями мовлення зображено на рисунку 2.3.

Проведене дослідження показало, що здійснення логопедичного супроводу батьків, які виховують дітей з мовленнєвими порушеннями значно покращує процес взаємодії батьків з дітьми під час логопедичної корекції дітлахів. Розроблена та апробована в ході дослідження програма логопедичного супроводу, яка включає вивчення основ логопедичної науки, консультування та навчання батьків за умови партнерських стосунків фахівців з батьками, підвищує рівень логопедичних компетентностей та призводить до змін поведінкових моделей дорослих під час взаємодії з дітьми. Оптимізація взаємодії дорослого та дитини під час виконання домашніх завдань від логопеда значно пришвидшить процес подолання мовленнєвих недоліків.

ВИСНОВКИ

1. Актуальність дослідження обраної проблеми зумовлена недостатнім використанням потенціалу родини у процесі реабілітації дитини з мовленнєвими порушеннями у найважливіший для розвитку особистості період; необхідністю раннього втручання у процес формування мовлення дитини; недостатністю варіативних корекційних психолого-педагогічних технологій забезпечення логопедичного супроводу. У результаті теоретичного та емпіричного аналізу визначеної проблеми розкрито соціально-психологічні передумови становлення і формування наукових поглядів на роль сім'ї у вихованні дитини з порушеннями мовлення. Встановлено, що резерви впливу сім'ї на мовленнєвий розвиток дитини з порушенням мовлення залишаються не до кінця реалізованими. Проведений аналіз сучасних підходів до організації та забезпечення корекційної логопедичної допомоги сім'ям дітей із порушенням мовлення засвідчив необхідність виокремлення суто логопедичного напрямку супроводу сім'ї, що виховує дитину-логопата.

2. Розроблена діагностична модель дала можливість вивчити стан логопедичних компетентностей батьків, які мають дітей із порушеннями мовлення. Визначено діагностичні критерії здатності батьків до взаємодії з дитиною та їх систему оцінювання. Отримані кількісні та якісні показники логопедичних знань та умінь батьків у процесі логопедичної допомоги. Отримані результати стали основою для розробки змісту та програми логопедичного супроводу сім'ї.

3. Обґрунтовано теоретично-методичні основи логопедичного супроводу сім'ї. Розроблено багатofункціональну програму логопедичного супроводу сімей дітей-логопатів, яка включає інноваційні та традиційні технології логокорекційної роботи в межах підходу «Допомога сім'ям».

Пріоритетними обрано напрями: інформаційно-просвітницький, діагностично-консультативний, корекційний, психолого-виховний.

Основний зміст створеної програми був направлений на сприяння позитивної атмосфери між батьками та дітьми під час занять в домашніх умовах, а також на підвищення логопедичних компетентостей батьків, діти яких відвідують логопедичний пункт, а саме:

- розуміння аспектів діяльності логопеда, його основні завдання під час корекційної роботи з дитиною;
- обізнанність щодо мовленнєвих порушень та причин їх виникнення;
- психологічні особливості дітей-логопатів;
- організація логопедичного простору в домашніх умовах.

Хід реалізації програми логопедичного супроводу сімей розподілявся на 8 етапів. Кожен етап складали 3 структурні елементи:

- теоретична частина: лекція, обговорення, вивчення відео та аудіо-матеріалів.
- практична частина: облаштування логопедичного куточка, використання логопедичних методик, апробація ігор, написання логопедичної характеристики на дитину.
- домашнє завдання: застосування теоретичних і практичних знань під час виконання логопедичних домашніх завдань.

4. Результати проведеного навчання за розробленою технологією свідчать про позитивну динаміку показників рівня логопедичних компетентностей батьків, що підтверджено отриманими експериментальними даними дослідження. Значно зросла кількість батьків, які мають високий рівень компетентності в логопедичній галузі: 43% (16). Здійснення логопедичної роботи в межах логопедичного пункту в організованому лого-інформаційному просторі забезпечило підвищення

ступеня обізнаності, підвищення мотиваційної потреби батьків у контролі мовленнєвого розвитку дитини та свідомого пошуку логопедичної допомоги у випадках наявності порушення мовлення, що значно сприятиме підвищенню ефективності логопедичної допомоги. На особливу увагу заслуговує робота логопеда в межах сімейного підходу, що забезпечує тенденцію зміни моделі взаємодії корекційної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янова Н. Особливості розвитку та навчальної діяльності дітей із порушеннями мовлення: рекомендації для вчителів з питань корекції мовлення дітей. Дефектологія. 2013. № 3. С. 34–36.
2. Аксенова Л. И., Архипов Б. А., Белякова Л. И. Специальная педагогика / под ред. Н. М. Назаровой. М. : Академия, 2010. 400с.
3. Арендарук А. О. Логопедичний супровід дітей з ТПМ в умовах інтегративного навчання, як психолого-педагогічна проблема. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2012. № 21. С. 3–6. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2012_21_3
4. Артеменко А., Негода Г., Скуратівська О. Соціальні аспекти порушення мовлення у дітей: соц. педагог. 2014. № 2. С. 9–16.
5. Байбара Т. Діти з мовленнєвими порушеннями. Допомога батькам : психолог. 2013. № 18. С. 24–25.
6. Белова С. С., Носуленко В. Н., Ушакова Т. Н. Использование видеонаблюдения для выявления скрытых процессов предречевого развития младенца. *Экспериментальная психология*. 2016. Т. 9. № 2. С. 66–81.
7. Белякова Ю. М. Организация службы психолого-педагогического и медико-социального сопровождения на муниципальном уровне. *Воспитание и обучение детей с нарушениями развития*. М., 2005. № 5. С. 3–29.
8. Варга А. Я. Системная семейная психотерапия. Введение в семейную системную психотерапию. Краткий лекционный курс. СПб.: Речь, 2001. 74 с.
9. Визель, Т. Г. Нарушения чтения и письма у детей дошкольного и младшего школьного возраста: учеб.-метод. пособие. М.: АСТ , 2005. 125 с.

10. Винникот Д. В. Семья и развити личности. Мать и дитя. Екатеринбург: Литур, 2004. 400 с.
11. Висковатова Т. П., Душка А. Л. Особенности субъектнообъектных отношений в социальном взаимодействии при аномальном развитии. Наука і освіта. К., 2009. № 1/2. С. 37-41.
12. Власова Т. О., Певзнер М. С. О детях с отклонениями в развитии. М.: Просвещение, 1995. 175 с.
13. Выготский Л. С. Педагогическая психология. М.: Педагогика-Пресс, 1996. 536 с.
14. Выготский Л. С. Психология. М.: ЭКСМО Пресс, 2000. 1008 с.
15. Гуріна З. В. Психолого-педагогічні умови становлення самостійності у дітей раннього віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: спец. 19.00.07 "педагогічна та вікова психологія". К., 2008. 20 с.
16. Деснова І. С. Формування педагогічної культури батьків дітей раннього віку в умовах дошкільного навчального закладу: автореф. дис. на здобуття ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «теорія та методика професійної освіти». О.:Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2011. 20 с.
17. Дослухаючись голосів батьків: Аналіз існуючої системи послуг для родин, які виховують дитину з особливими потребами у віці 0-4 роки, та інноваційної послуги раннього втручання. URL : <http://rvua.com.ua/library-materials> (дата звернення: 2.09.2021)
18. Карелина И. Б. Практическое руководство по детской клинической логопедии. Ярославль: Аверс Плюс, 2020. 260 с.
19. Кисличенко В. А. Логопедичний супровід сім'ї, в якій виховується дитина з порушеннями мовлення. : автореф. дис. на здобуття ступ. канд. пед. наук : 13.00.03 «корекційна педагогіка». К., 2011. 20 с.

20. Кобильченко В. В. Психологічний супровід осіб з порушеннями здоров'я. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. Суми, 2019. С. 169-174.

21. Кондукова С. В., Кондратенко В. О. Формування сенсорних здібностей дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення засобом ігрової діяльності: посіб. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 111 с.

22. Корнев А. Н. Основные показатели психической зрелости в раннем возрасте и признаки риска. Современные подходы к диагностике и коррекции речевых расстройств: метод. материалы научнопракт. конф. «Центральные механизмы речи». СПб.: Изд-во СПб университета, 2001. С. 268–279.

23. Левченко И. Ю., Ткачева В. В. Психологическая помощь семье, воспитывающей ребенка с отклонениями в развитии: метод. пособ. М.: Просвещение, 2008. 239 с.

24. Мастюкова Е. М., Московкина А. Г. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: ВЛАДОС, 2003. 408 с.

25. Миронова С. П., Гаврилов О. В., Матвеева М. П. Основи корекційної педагогіки: наук.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. 264 с.

26. Новоторцева Н. В. Логопедическое сопровождение речевого развития детей дошкольного возраста : учеб. пособ. Ярославль : Ярославский гос. пед. ун-т им. К. Д. Ушинского, 2010. 91 с.

27. Пенин Г. Н., Назарова Н. М. Специальная педагогика : в 3 т. М.: Академия, 2007. Т. 1. : История специальной педагогики. 352 с.

28. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. К.: Акалемвидав, 2013. 456 с.

29. Рыжова Н. В. Семейное воспитание детей с речевыми нарушениями: *электронное пособие*. URL: <http://cito-web.yspu.org> (дата звернення: 16.09.2021).

30. Синьов В. М., Коберник Г.М. Основы дефектології: навч. посіб. К. : Вища школа, 1994. 141 с.

31. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка, К.: Рад. школа, 1978. 263 с.

32. Тарасун В. В. Логодидактика. К. : Слово, 2011. 392 с.

33. Ткачёва В. В. Семья ребенка с ограниченными возможностями здоровья: диагностика и консультирование. М.: Национальный книжный центр, 2014. 160 с.

34. Ткачева В. В. Современные технологии психологической помощи семье ребенка с ограниченными возможностями здоровья. *Современные проблемы науки и образования*. 2016. № 4. – URL: <http://science-education.ru/ru/article/view?id=24935>

35. Фомичева М. Ф., Волосовец Т. В., Кутепова Е. В. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению: учеб.пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. М.: «Академия», 2002. 345 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

«Анкета-тест для батьків дитини, яка відвідує логопедичний пункт»

1. Чи звертаєте ви увагу на вимову вашої дитини, виправляєте мовленнєві помилки?

- а) так, вся сім'я стурбована цим.
- б) намагаємося, але часу не вистачає.
- в) іноді, по ситуації.
- г) вважаю, це не обов'язково.

2. Чи пам'ятаєте ви, коли і які у вашої дитини з'явилися перші слова?

- а) звичайно, ми навіть записували.
- б) пам'ятаю, коли заговорив.
- в) пізно заговорив, точно не пам'ятаю.
- г) не пам'ятаю - стільки часу пройшло!

3. Чи завжди ви виконуєте з дитиною завдання логопеда?

- а) так.
- б) стараємося.
- в) чесно - немає.
- г) які завдання?

4. На вашу думку, коли необхідно йти на консультацію до логопеда?

- а) коли щось не розуміємо.
- б) коли запросить логопед.
- в) коли вимагає / нагадує вихователь і логопед.
- г) коли попросить дитина.

5. Чи знайомі ви з нормами мовленнєвого розвитку (норми розвитку мовлення дітей 4-7 років) (ні; так, напишіть онтогенез звукоутворення):

6. Чи ознайомлюєтеся ви з результатами логопедичного висновку (діагноз; розумієте ви, що означає цей діагноз)

7. Чи знайомі Ви з поняттям «Фонематический слух» (ні, так, поясніть, що означає це поняття?)

8. Чи знайомі ви з поняттями «Дислалія», «Загальне недорозвинення мовлення» (ні, так, що означають дані поняття?)

9. Як ви гадаєте, яка участь батьків у корекційно-логопедичному процесі? (необхідна, не потрібна, не грає ролі)

10. Які способи розвитку мовлення дитини ви знаєте?

11. На вашу думку, вчитель-логопед це людина, яка

- Виправляє звуковимову;
- Розвиває мову;
- Розвиває пам'ять і мислення;
- Вчить розрізняти звуки;
- Вчить вимовляти «букви», «Р»;
- Займається усуненням недоліків мовлення;
- Грає з дітьми;
- Готує до школи;

інше _____

12. Як ви вважаєте, хто несе відповідальність за результат роботи з корекції мовленнєвих недоліків вашої дитини:

- Учитель-логопед;
- Батьки;
- Учитель-логопед і батьки;
- Вихователі;
- Учитель-логопед, вихователі та батьки;
- Дитячий садок та школа;
- Сама дитина;

інше _____.

13. Ви готові відвідувати логопеда та виконувати його рекомендації, якщо це буде потрібно для більш успішної роботи з виправлення мовленнєвих недоліків дитини?

_____.

14. Яка форма інформування з питань мовленнєвого розвитку дитини була б для вас найбільш зручною? :

- Персональний сайт, (або блог) вчителя-логопеда;
- Сайт дитячого садка;
- Інформаційний стенд в приймальні групи дитячого садка;
- Індивідуальна зошит (Блокнот) вашої дитини;
- Групова бесіда з учителем - логопедом;
- Індивідуальна бесіда з учителем-логопедом;
- Бесіда з вихователем;
- Батьківські збори;

Ключ:

1, 2, 3, 4: а-3; б-2; в-1; г-0.

5, 6, 7, 8, 9, 10: ні-0; так-1; наявні короткі пояснення-3; наява повна відповідь-4.

11, 12: жоден варіант не вірний-0; наявний хоч один правильний варіант-1.

13, 14: відповідь не оцінюється.

Додаток Б

Зміст програми «Підвищення логопедичних компетентностей батьків, які виховують дітей з порушеннями мовлення».

Заняття 1.

Теоретична частина: лекція «Як мені може допомогти логопед?».

Практична частина: перегляд відео «Хто тут логопед?».

Домашнє завдання: напишіть на аркуші паперу, яку роботу повинен виконувати логопед.

Заняття 2.

Теоретична частина: лекція «Мовленнєві порушення та причини їх виникнення».

Практична частина: обговорення та використання засобів подолання мовленнєвих порушень.

Домашнє завдання: ознайомитися із літературою Малярчук А.Я. «Сімейний логопед. Посібник для батьків і дітей».

Заняття 3.

Теоретична частина: лекція «Психологічні особливості дітей із системними порушеннями мовлення».

Практична частина: перегляд відео-матеріалів «Поведінка дітей з порушеннями мовлення», обговорення представлених ситуацій.

Домашнє завдання: скласти характеристику поведінки своєї дитини.

Заняття 4.

Теоретична частина: лекція «Ключові аспекти діагностики, формування та корекції мовленнєвої діяльності молодших школярів з інтелектуальними порушеннями».

Практична частина: організація корекційно-розвивального простору.

Домашнє завдання: організувати робочу зону вдома, створити максимально комфортні умови для корекції та розвитку мовлення дитини.

Заняття 5.

Теоретична частина: лекція «Профілактика порушень мовлення».

Практична частина: розглядання та практичне застосування методів профілактики порушень мовлення (робота в парах).

Домашнє завдання: застосувати один із методів профілактики порушень мовлення, оцінити його переваги та недоліки.

Заняття 6.

Теоретична частина: лекція «Логопедичні ігри для збагачення словникового запасу дитини».

Практична частина: апробація наступних ігор: «Словник іменників», «Словник дієслів», «Словник прикметників».

Домашнє завдання: застосувати гру на вибір під час виконання домашнього заняття з дитиною, результати записати в логопедичний щоденник.

Заняття 7.

Теоретична частина: лекція «Розвиток мислення та зв'язного мовлення за допомогою казок».

Практична частина: сюжетно-рольова гра «Василина премудра», формулювання умовиводів.

Домашнє завдання: прочитати казку на вибір, сформулювати умовиводи. Скласти запитання та можливі варіанти відповідей на них.

Заняття 8.

Теоретична частина: лекція «Важливі критерії розвитку мовлення, на які слід звертати увагу».

Практична частина: складання та обговорення актуального плану логопедичного заняття.

Домашнє завдання: самостійно підібрати мовленнєвий матеріал для наступних напрямків розвитку мовлення: звуконаслідування, маніпулятивна гра з іграшкою, вербальні інструкції.

Додаток В

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВИТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Душиць Наталія Архипівна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна
добročесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання,

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

18.10.2021
(дата)[Підпис]
(підпис)Душиць Наталія
(ім'я, прізвище)